

<https://doi.org/10.31891/2415-7929-2024-30-6>

УДК 811.161.2'367'[37+'38+'42]

ВИНОГРАДОВА Юлія
УДУ імені Михайла Драгоманова
<https://orcid.org/0009-0008-1486-4332>
yliu_vi@ukr.net

ОФІЦІЙНО-ДІЛОВИЙ ДИСКУРС І ОФІЦІЙНО-ДІЛОВИЙ ТЕКСТ: ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ПОНЯТЬ В АСПЕКТІ КОМУНІКАТИВНОГО СИНТАКСИСУ

Стаття присвячена дослідженню, а також системному аналізу речень різних текстів офіційно-ділового мовного стилю різного роду в українській лінгвістичній науці на сучасному етапі її розвитку. Увага зосереджена на диференціації понять "офіційно-діловий текст" – "офіційно-діловий дискурс".

Ключові слова: офіційно-діловий стиль, офіційно-діловий дискурс, офіційно-діловий текст, адресат, адресант.

VYNOHRADOVA Yulia
Dragomanov Ukrainian State University

OFFICIAL-BUSINESS DISCOURSE AND OFFICIAL-BUSINESS TEXT: DIFFERENTIATION OF CONCEPTS IN THE ASPECT OF COMMUNICATIVE SYNTAX

In this work were established parameters of official-business discourse and official-business text, the functions of the addressee and the addressee, the relationship between them are defined. The general development of linguistics contributes to changes in modern business administration. That is why today one of the important linguistic problems is the research of the syntax of the official business style.

Text is an abstract formal construction of certain grammatical models, and official business discourse is various types of actualization of this construction within the limits of extralinguistic factors.

The main communicators of the official business text and official business discourse are the addressee and the addressee. Discourse is a situational communication using text due to the desire of the addressee to convey the necessary information to the addressee.

Official business text is a means of conveying business and professional information. The texts of the official business style of speech contain information about the facts and phenomena of social life in the evaluative, legal and professional plane.

The social direction of the official business text and discourse brings them closer together, assimilates them: the text of a business paper conveys and explains the real state of affairs in accordance with the specific moment of speech and can be interpreted as an official business discourse. Through official business discourse and official business text, business communication is carried out: transmission (oral or written) of official information by the addressee for the purpose of its perception, analysis, preservation and possibility of external use by the addressee.

The main features of official business discourse are shared with the features of official business text and official business style. These are brevity, compactness (conciseness) of the presentation of information, specificity, clarity, accuracy (unambiguity), clarity (accessibility), minimal use of linguistic means and standardization of the content of what is said, completeness of content and objectivity (impartiality).

The concepts of language business discourse and official business text have the following common features: social orientation, influence of non-linguistic factors, in particular innovations, in the spheres of political, scientific, technical and national human life (situational aspect).

The use of different types of speech in business papers: narration (autobiography, report), reflection (various types of business letters), description (resolution, order, act, etc.) - emphasizes the stylistic multifunctionality of official business discourse in general.

Key words: determination, official business discourse, official business text, document, official business style.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Розширення знань про текст як складник комунікативного процесу (як форму реалізації мовленнєво-професійної діяльності), засіб комунікації, правильність побудови текстів офіційно-ділового характеру з урахуванням специфіки конкретної мовленнєвої ситуації – одне з основних завдань сучасної лінгвістичної науки.

Актуальність дослідження теми "Офіційно-діловий дискурс і офіційно-діловий текст: диференціація понять в аспекті комунікативного синтаксису" зумовлена потребою комплексного аналізу семантико-синтаксичної і стилістичної організації речень офіційно-ділового стилю мовлення.

Співвідношення таких понять – "текст" і "дискурс" – у сучасній лінгвістиці, їх взаємодія та розмежування, функціональні можливості привертають увагу багатьох дослідників-мовознавців. Найбільш актуальним постає питання диференціації та синтезу понять офіційно-ділового тексту та офіційно-ділового дискурсу, адже з огляду на екстралінгвістичні (позамовні) чинники, які характеризують зміст і впливають на написання (складання) будь-якого документа, офіційно-діловий текст виступає мінімальною, базовою одиницею офіційно-ділового дискурсу.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Такі відомі дослідники, як Т. ван Дейк, Ш.Баллі [1], А.Загнітко [2], О.Ільченко, В.Карасик, С.Коновець, О.Селіванова, К.Серажим [6; 7], І.Соболева, В.Чернявська, Ф.Бацевич, І.Штерн приділили багато уваги у своїх роботах дослідженню комунікативно-когнітивної природи дискурсу, його структури, диференціації ознак понять “текст” і “дискурс” тощо.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

«... кожний текст передає відповідну інформацію, а мовні елементи – аналізовані утворення, що формують його, перебувають у залежності від загальної цільової установки тексту в процесі комунікації, вступають у складні системні відношення» [7, с. 115].

Виступаючи компонентом тексту офіційно-ділового стилю, його структурною частиною, речення документального характеру розкриває загальний зміст інформації, що ним передається. Той, що виголошує/пише (передає) документ, оперує при створенні зв'язної послідовності фразових фрагментів не лише характерними ситуаціями, а й характерними моделями висловлювань.

Зв'язність тексту ділового папера у стилістиці полягає в однорідності й гармонійності стилістичної системи цього тексту, а також відповідно до стильових параметрів такої системи офіційно-ділового мовного стильового різновиду чи певного підстилю і жанрового типу (конкретного за призначенням виду документа).

В офіційному документі стилістична зв'язність тексту є безсумнівною через доцільність і співмірність стильових і стилістично маркованих, стилістично нейтральних одиниць. Інформативність і змістова завершеність тексту ділового папера свідчать про сувору регламентацію та чітку стандартизацію повідомлюваного. Чіткість синтаксичної організації текстів офіційно-ділового дискурсу має вагомe значення в реченнях ділового характеру. Порушення синтаксичних норм української літературної мови призводить до проблем, пов'язаних із правильністю й точністю сприйняття тексту документа.

Проблема дефініції ділового дискурсу полягає у визначенні його в аспекті української національної мови.

При виникненні (породженні) офіційно-ділового дискурсу адресант оперує типовими конструктивними одиницями синтаксису, які є так званими носіями елементарної інформації, синтаксемами, що відображають денотативні ситуації та логічні пропозиції. Останні визначаються адресантом як відношення між вказаними (існуючими) ситуаціями.

Адресантно-адресатні відношення у міжсуб'єктній інтеракції зумовлюють вибір адресантом стратегії текстотворення та моделювання адресата офіційного дискурсу.

Адресованість офіційно-ділового дискурсу інтелектуально-логічному адресатові-професіоналу визначає переважання змістово-фактуальної інформації, раціональної оцінки.

Формування українського офіційно-ділового дискурсу відбувалось протягом багатьох століть. Його мова – цілісна єдина система, яка весь час удосконалюється із розвитком самого суспільства. Особливе значення надають лінгвістичному тлумаченню офіційних текстів, без чого буде неможливим спілкування на різних рівнях комунікації: державному, міждержавному та міжнародному.

У сучасній українській дискурсології – на пряму мовознавчої думки, що вивчає реалізовані мовні одиниці з позицій пріоритетності розумових процесів та суспільно-комунікативних потреб людини – на сьогодні бракує чіткості визначення багатьох важливих понять, а також аргументованого пояснення цілої низки ключових аксіом, пов'язаних із диференціацією понять “дискурс – текст”.

Офіційно-діловий текст (текст документа) існує в конкретному часі і просторі на відміну від текстів інших функціональних стилів мовлення. Так і офіційно-діловому дискурсу (на відміну від дискурсів інших стильових різновидів мови) властива смислова завершеність, а не подальший розвиток (розгортання) змісту висловлюваного. Усе це суттєво зближує поняття тексту і дискурсу у діловому мовленні.

Оскільки текст документа сприймається реально, по відношенню до конкретного моменту мовлення, він може трактуватися як офіційно-діловий дискурс.

Офіційно-діловий текст під впливом (при взаємодії) позамовних факторів формує офіційно-діловий дискурс як складне комунікативне явище.

Офіційно-діловий текст (у його писемній об'єктивізації) та офіційно-ділове спілкування (усна форма вияву) розглядаємо в структурі офіційно-ділового дискурсу та кваліфікуємо офіційно-діловий текст як дискурс.

Офіційно-діловий дискурс (у писемній та усній формах вираження), так само як офіційно-діловий стиль і текст офіційно-ділового змісту, характеризується відносною сталістю та замкненістю.

Стандартизація змісту – основні ознаки офіційно-ділового дискурсу спільні з ознаками офіційно-ділового тексту і офіційно-ділового стилю мовлення.

Офіційно-діловий дискурс, так само як і текст (стиль), диференціюється на писемний та усний різновиди. Дискурс одиниця мовлення, яка характеризується через текст – одиницю мови, обумовлена екстралінгвістичними факторами.

Діловий дискурс є інституційним дискурсом, використовує певну систему професійно-зорієнтованих знаків. Він охоплює мовну систему (ту її частину, яка направлена на обслуговування певного відрізка

комунікації), а також мовленнєву діяльність (сукупність лінгвістичних та екстралінгвістичних факторів) і текст. Трафаретність спілкування принципово відрізняє інституційний діловий дискурс від персонального. Інституційний діловий дискурс являє собою цілеспрямовану статусно-рольову мовленнєву діяльність людей, які вступають між собою у певні ділові (офіційні) стосунки.

Офіційно-діловий дискурс являє собою інтерактивну діяльність учасників процесу спілкування, встановлення та підтримку ділових (офіційних) стосунків, інформаційний обмін, вплив адресанта на адресата.

Комунікативне членування мови визначає основні комунікативні одиниці, а саме: висловлювання і текст. Текст – семантико-структурне утворення, яке складається з послідовних висловлювань, більшість з яких містять детермінантні утворення різних типів.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРЕКСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Враховуючи усі розглянуті спільні ознаки аналізованих понять і спроби їх диференціації, можна стверджувати про те, що проблема виділення офіційно-ділового дискурсу та питання диференціації понять “офіційно-діловий текст” – “офіційно-діловий дискурс” пов’язані перш за все із неоднорідністю тематики та різноманітністю жанрових варіантів (окремих груп документів за призначенням) офіційно-ділового стилю мовлення.

Література

1. Вихованець І.Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови. Київ :Наук. думка, 1992. 224 с.
2. Загнітко А.П. Теоретична граматики української мови: Синтаксис: монографія. Донецьк : Дон ДУ, 2000. 662 с.
3. Мацько Л.І. Стиль як основне поняття стилістики. *Українське Мовознавство*. Київ : 1990. №17. С. 29 – 35.
4. Руденко Л.М. Обставинні детермінанти в структурі тексту (семантико-синтаксичний і стилістичний аспекти): монографія. Київ : Україна-Віта, 1996. 213 с.
5. Семчинський С.В. Загальне мовознавство: монографія. Київ : АТ «ОКО», 1996. 416 с.
6. Серажим К.С. Еволюція понять «текст» і «дискурс» у сучасній лінгвістиці: наукове видання «Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства»: зб. наук. праць. Ужгород : 2001. Вип. 3. С. 198 – 203.
7. Серажим К.С. Термін «дискурс» у сучасній лінгвістиці. *Вісник Харк. нац. ун-ту*. Харків : 2001. № 520. Вип. 33. Філологічні аспекти дослідження дискурсу. С. 7 – 12.

References

1. Vy`hovanez` I.R. Nary`sy` z funkcional`nogo sy`ntaksy`su ukrayins`koyi movy`. Ky`yiv : Nauk. dumka, 1992. 224 s.
2. Zagnitko A.P. Teorety`chna gramaty`ka ukrayins`koyi movy`: Sy`ntaksy`s: monografiya. Donez`k : Don DU, 2000. 662 s.
3. Macz`ko L.I. Sty`l` yak osnovne ponyattya sty`listy`ky`. Ukr. Movoznavstvo. Ky`yiv : 1990. #17. S. 29 – 35.
4. Rudenko L.M. Obstavy`nna determinaciya v strukturi tekstu (semanty`ko-sy`ntaksy`chny`j i sty`listy`chny`j aspekty`): monografiya. Ky`yiv : Ukrayina-Vita, 1996. 213 s.
5. Semchy`ns`ky`j S.V. Zagal`ne movoznavstvo: monografiya. Ky`yiv : AT «OKO», 1996. 416 s.
6. Serazhy`m K.S. Evolyuciya ponyat` «tekst» i «dy`skurs» u suchasnij lingvisty`ci: naukovе vy`dannya «Suchasni problemy` movoznavstva ta literaturoznavstva»: zb. nauk. pracz`. Uzhgorod : 2001. Vy`p. 3. S. 198 – 203.
7. Serazhy`m K.S. Termin «dy`skurs» u suchasnij lingvisty`ci. Visny`k Xark. nac. un-tu. Xarkiv : 2001. # 520. Vy`p. 33. Filologichni aspekty` doslidzhennya dy`skursu. S. 7 – 12.